

Sprašuje doc. dr. Dušana Findeisen

Učiti se slikanja, a tudi živeti kot slikar

POGOVOR Z MIRANOM ERIČEM O SKUPINI ŽELVA IN O VPRAŠANJIH, KI SI JIH POSTAVLJA MENTOR

Mag. Miran Erič, akademski slikar, ima za seboj izobraževalno in življenjsko pot, za katero ne moremo reči, da ga je vodila naravnost k ciljem. Vila se je v iskanju in mimo srečnih naključij. In vendar se zdi, da mu je prav ta pot naklonila veliko spoznanj in priložnosti za socialno učenje. Več let je preživel v študiju na Pedagoški fakulteti. Po tem se je vpisal na Akademijo za likovno umetnost. Na nekem seminarju je srečal kolega, ki se je prav tako kot on rad potapljal. To ga je usmerilo dalje v specialistični študij in nato še v magistrski študij s področja konzervacije mokrega lesa. Študij je imel poudarek na slikarstvu, pa vendar je bil tudi interdisciplinaren. Imel je tudi arheološke vidike in tako ga je pot kasneje pripeljala na Oddelek za arheologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

A.S.: Za vami je zelo osebna izobraževalna, pa tudi življenjska pot. Veliko iskanja in odkrivanja je bilo na tej poti. Povejte, s čim se danes ukvarjate, denimo na Oddelku za arheologijo, kjer ste zaposleni. Kaj vas pri vašem delu najbolj navdušuje?

Mislím, da sem, ne nazadnje tudi zaradi svojih preteklih izkušenj, ki so mi dale vpogled v ljudi, njihovo obnašanje, razmišljanje, čustva, vzljubil delo s posameznimi študenti. Rad jih spodbujam, rad skupaj z njimi odkrivam pot, ki je prav njim pisana na kožo. Rad delam z vsakim posameznim študentom. Ne vem, če bi me veselilo frontalno poučevanje, kjer je predavatelj oddaljen od svojih študentov. Kjer je predavatelj tisti, ki ve in so študenti neizkušeni in zato nevedni. Pa zakaj bi bili nevedni? Morda zato, ker nimajo za seboj trideset let mojih izkušenj. Rad se učim od svojih študentov in rad vidim, ko se učijo od mene.

A.S: Sami ste nas poiskali, ker se vam zdi, da ste si v dvajsetih letih vodenja enega prvih slikarskih študijskih krožkov na Univerzi za tretje življenjsko obdobje nabrali veliko izkušenj, ki ste jih zmeraj pospremili s poglobljeno refleksijo in posplošitvami. Te bi želeli prenesti tudi na druge. Vas je k temu koraku napotilo še kaj drugega?

Ja, če prav pomislim, me je pri tem vodilo tudi to, da se želim upreti trdovratnemu negativnemu pogledu na ustvarjalce, slikarje v zrelih letih. Skupina Želva, s katero sem

preživel celih dvajset let, je postala skupina dobrih slikarjev. Najpomembneje pa je to, da se je v dvajsetih letih njihovo slikarsko mišljenje močno razvilo. Uporabljajo ga pri slikanju in pri odkrivanju del drugih slikarjev, kiparjev, arhitektov.

Njihova pridobljena estetska sodila vplivajo na njihovo mišljenje. Na njih same, pa tudi njihovo socialno okolje. To se mi zdi pomembno. Sprašujem pa se, zakaj ... zakaj uradni kritiki, umetnostni zgodovinarji, uredniki kulturnih oddaj in drugi ne zmorejo zanimanja za delo onih, ki so v pokoju. Meni se zdi, da jih vidijo kot »neživečo« skupino ljudi. Ne bi rad, da bi mene ali moje otroke tako obravnavali v starosti. Zato se po svojih močeh trudim te predsodke razbiti. Zdajle ima skupina Želva razstavo v KUD France Prešeren. Še ena razstava od mnogih, ki so obogatile kulturni program te ustanove.

A.S.: Kako in kdaj ste vi sami spoznali, da so starejši močno živeča in motivirana družbena skupina, če jim le malo pomagamo, da se uprejo nasilju družbenih stereotipov, ki jih silijo v pasivnost in odvisnost?

Spominjam se začetkov Univerze za tretje življenjsko obdobje. Takrat smo delali v nekem domu starejših. Vsake toliko je kakšna radovedna glava domskega oskrbovanca pogledala v prostor. Med oskrbovanci, ki so živeli za zidovi tega doma, in mojimi študenti, je bila velika razlika. Moji študenti so bili živega duha. Iskrila so se zanimanja. Želja ustvariti nekaj dobrega, učiti se, razvijati se. Takrat sem prišel do prvega spoznanja. Če želimo, da bi bili starejši del družbe, da bi ustvarjali in se razvijali, potem jim moramo odpreti vrata v središče življenja. Najbolje je najti prostore v središču mesta v okoljih, kjer so tudi prostorsko povezani z ljudmi drugih starosti in z njihovim delovanjem. Da nastane pretok med njimi. Ljudje smo od nekdaj, četudi različnih starosti, živeli in delali skupaj. Komaj industrijsko obdobje je prineslo hude ločnice med ljudmi različnih starosti. Danes drug drugega potrebujemo. Vsakdo med nami je vir učenja za druge. Starejši še prav posebno. Ni res, da so vredne le današnje izkušnje, kot danes pričenjamo slepo verjeti. Starejši imajo pogled na svet okrog sebe, pa tudi na prihodnost. Prisluhnimo jim, kakor prisluhnemo sebi in laže se bomo odločali.

A.S.: Rekli ste, da naj bodo starejši v središču življenja. Kako ste vi poskrbeli za to?

No, mi smo se sprva programsko povezali z Osnovno šolo Trnovo. Spominjam se, da smo skupaj z otroki slikali na isto temo. Dolgo časa smo gostovali v njihovih prostorih. Potem pa

mi je prišlo na misel, da sem vendarle dejaven član KUD France Prešeren in tako se je tudi skupina Želva preselila tja. To je spremenilo programsko politiko te ustanove. Postala je pravi »community center«. Odprla je vrata delovanju vseh in nastal je program, ki so ga poimenovali »Od 1 do 99«.

V prepričanju, da lokalni razvoj sloni na ljudeh vseh starosti in vseh družbenih skupin in v prepričanju, da je poleg uradne kulture potrebna tudi ona druga, ki jo ustvarjajo prebivalci, so te povabili, da naj sodelujejo v pripravi letnega programa. No, moja skupina se je tega takoj lotila. Od takrat redno delujemo v tem centru. Vsako leto prispevamo razstavo.

A.S.: Za vami je dolga pot dela z eno samo skupino starejših. Ste si na začetku predstavljali, da bo tako dolga?

Ne, to pa res ne! V glavi sem imel, saj veste, tisto poznano shemo, da se izobražujemo neko število let. Osem let, štiri leta, pa še štiri leta, itd. Vsakič dosežemo predpisane cilje. Res si nisem predstavljal, da bodo ljudje prihajali k meni po znanje in da bo hkrati nadvse pomembno, da se družimo. Da prihajajo na določen dan. Izbrali so si torek.... Takrat pridejo s svojimi mapami, obteženi s čopiči in barvami. To je njihov dan. Zlagoma pa je torek postal tudi moj dan. Življenja ni moč predstavljati, saj veste. Zakaj? Zato, ker je za starejše ljudi učenje, izobraževanje, v našem primeru slikanje v skupini, tudi način življenja. Ob tem spoznanju sem se vprašal tudi, kakšna pa je potem vloga učitelja oziroma mentorja v takšni skupini? Vsekakor širša od tiste, ki sem si jo predstavljal na začetku. Zase mislim, da sem postal vodja, svetovalec, most med njimi in....stvaritvami, dogodki v mestu itd. Včasih rešujem tudi kakšno patološko stanje, ki navadno nastane v tej družbeni skupini zaradi hude deprivacije psiho-socialnih potreb. Učitelj v takšni skupini je bolj animator, takšen, ki ljudi povezuje, navdušuje, jih vodi, skupaj z njimi določa cilje in vsebino skupnega dela, pozna njihovo življenje. Zanimivo pa je, da ga skupina sprejme tudi kot svojega člana.

In tako skupina rešuje tudi njegova vprašanja in vstopa v njegovo življenje... Skratka; nastajajo medsebojni odnosi, vzajemno učenje, doživljanje. Skupna strokovna in deloma tudi skupna življenjska pot.

A.S.: Ste bili že na začetku poti takšnega menja?

Kje pa! Prišel sem nabit z vtisi iz svojega šolanja in izkušenj s poučevanjem v osnovni šoli. Zdelo se mi je, da je najpomembnejši program. V prvem tednu se bomo naučili tega in onega, v drugem tednu to, čez leto dni... Sami etapni cilji. In na koncu bodo vsi akademski slikarji. Skorajda. Besno sem hitel dalje in se vsake toliko ozrl, da vidim, če tečejo za menoj. Potem pa sem začutil, da je nekaj močno narobe. In kmalu smo se začeli pogovarjati. O tem, kako se učijo, kaj občutijo, česa si želijo. To je bil prvi zlom na moji načrtani poti. In prišel sem do spoznanja, da so v pedagoškem procesu najpomembnejši tisti, ki se učijo. Njim naj bo vse podrejeno. Izhajati je potrebno iz slehernega posameznika.

Ne smemo ga siliti v tisto, do česar mu ni. V čemer, verjetno tudi z veliko truda, ne bo postal dober. Imam študentko, ki se ne more naučiti perspektive. Ne more, pa pika! Pa kaj zato. Ima pa posebnost. Ima težave z vidom in z enim očesom vidi na nek in z drugim spet na nek drug način, pod drugačnimi koti. Posledica hude gripe. Ja, v tem je njena posebnost. Morda bi rekli, da vidi kot Kandinsky... kubistično. Mnogi slikarji bi si želeli gledati in videti tako. Pod različnimi koti. Pri njej moram poudariti to njeno posebnost. Pa ni rečeno, da so te posebnosti tako očitne. Lahko so tudi skrite, a mentor jih mora odkriti. Jih upoštevati. Iz njih se človek razvija. Razvoj je namreč mogoč le iz tistega, kar imamo in ne iz tistega, česar nimamo. Seveda ni nujno, da je tisto pozitivno. Tudi iz tega, kar se zdi za človeka negativno, raste učenje. To sicer še ne pomeni, da lahko pristanemo na to, da študenti delajo le tisto, kar zmorejo in želijo. Tehnik se moramo učiti, vendar za božjo voljo, dopustimo, da ima vsak svoj izraz. Ne smemo dopusti, da bi vsi postali kopija nas samih. To bili dobro za dobre kopiste... za slikarje pa ne.

A.S.: Koliko naj bo mentor navzoč v delu svojih študentov?

No, tudi tu sem prišel do novih spoznaj. V začetku, kar nekaj let, smo delali vsi vse lepo po vrstnem redu. Dolgo smo se zadržali ob tihožitju. Predolgo... Sprva so moji študenti pričakovali, da bom vse postoril za njih. Urejal tihožitja, zbiral motive. Kasneje sem spoznal, da je bolje, če za vse poskrbijo sami. To jim kar dolgo časa ni bilo všeč. Spominjam se, da sem jih namenoma pustil same. Godrnjali so, češ, da se sprehajam naokoli in le vsake toliko časa vržem oko na njihovo delo. Dam pripombe. Zlagoma so se naučili verjeti sebi in svoji zaznavi in vrednotenju. Oprli so se tudi na kolege in tudi na njihove komentarje. Moje strokovno mnenje je bilo le eno od mnenj. Vse manj so godrnjali...

A.S.: Prej ste omenili, da je vašim študentom slikanje način bivanja. Kako ste to dosegli?

Po nekaj letih se mi je zazdelo, da se nikamor več ne premaknemo. Navadili smo se drug drugega. Vsak terek so pripotovale in odpotovale mape, v njih slike, ki so jih naredili pri urah. Kaj pa vmes? Vmes ni bilo ničesar. Kako naj postanejo slikarji, če s slikanjem ne živijo! Če s slikanjem in razmišljanjem o barvah, motivih, oblikah ni prepojeno vse njihovo življenje! Nikoli ne bodo slikarji, sem se zgrozil. Ja, lepo mi je bilo z njimi razpravljati o slikanju, kajti tudi mene je to držalo v nekakšni slikarski kondiciji. Moje poklicno življenje me je namreč že vodilo proč od slike in žal mi je bilo. Pa vendar, zazdelo se mi je, da ne napredujemo več. Potem mentorja pač več ne rabijo, sem si rekel. Jaz sem svoje zmožnosti izčrpal. Kaj storiti? Odit, jih zapustiti? Tedaj mi je šinila v glavo misel. Delali bodo doma, slike bodo prinašali in jaz jih bom razčlenil, komentiral. Iz tega se bomo vsi skupaj marsičesa naučili. Malo so godrnjali, kot da jih oče zapušča. Dva člana sta tudi odšla. Drugi so ostali. Nekaj časa niso prav vsi prinašali slik v analizo. Pa so kmalu spoznali, da se bodo tako tudi izločili iz skupine. Zlagoma so začeli delati. In ne samo delati, slikati, marveč tudi živeti kot slikarji. In to je bil pravzaprav moj cilj. Mislim, da takrat, ko slušatelji pričnejo sami delati, ko pridejo do svojega izraza, da se takrat tudi mentor marsičesa uči.

A.S.: V vašem pripovedovanju je čutiti tudi, da ima skupina v vaših očeh posebno moč.

Ja, prav vse se dogaja v skupini. Skupina pa ni nekaj statičnega. Ni zbor posameznikov. Je živ organizem. Skupina niha v razpoloženju. Postavlja si cilje, jih doseže. Dokler traja napetost, da bi dosegli vredne cilje, je vse lepo in prav. Tik pred ciljem se vsi počutijo kot pred veliko odločitvijo. Napeti so. Takrat mora mentor vedeti, kako napetosti blažiti. Včasih člani skupine postanejo tudi tekmovalni. Pojavlja se ta blaga agresivnost, ki jo je treba speljati v skupen dosežek. Iz negativne energije je treba narediti pozitivno. Potem sledi nastop v javnosti. Kritike. Odmevi. Zadovoljstvo po dobro opravljenem delu. Sklepi, da bo v prihodnje še bolje. Za tem pa upad zanimanja, počitek... Vsak teden ima svojo notranjo dinamiko, vsak mesec, vsak letni čas. Življenje skupine je, tako kot življenje posameznika, podvrženo nihanju. Pomembno je, da mentor začuti ta notranji utrip in ritem. Da ne gre proti njemu. Pa vendar je pomembno tudi to, da zna postavljati vredne cilje. Nuditi oporo.

A.S. Česa bi si zdaj želeli glede vaše skupine?

Želim si, da bi jim tudi strokovnjaki, kritiki, politiki in drugi posvetili pozornost, ki si jo zaslužijo. Krivično se mi zdi v primerjavi z drugimi, ki dostikrat dajo precej manj od sebe, pa jih vendar okolje opazi in upošteva. Rad bi, da opravimo kakšno raziskovalno nalogo, ki bi spoznanja te skupine odkrila, popisala, vredna spoznanja pa posplošila. Sicer pa... slikali bomo še naprej in kmalu bosta nastala zbornik in katalog. Tudi to bo naša izkaznica v javnosti. Odziv javnosti pa vsi potrebujemo kot kruh.